

LBRIS | **ALI SMITH** We know
books

Încântec

Traducere și note de
CARMEN SCARLET

Azi bate vântul, draga mea,
Și câțiva stropi de ploaie;
Eu alta n-am avut ca ea,
Mormântu-i e odaie.
Voi face pentru ea atât
Cât orice om ar izbuti;
Voi sta și-oi plânge la mormânt
Un an și înc-o zi.¹

Deși trecuse deja un an și încă o zi, eram încă descumpănită. S-ar putea spune că eram chiar și mai descumpănită.

Așa că m-am dus în camera noastră de lucru și m-am uitat la biroul tău pe care rămăseseră, așezate încă frumos în teanc, chestiile neterminate, cele la care lucraseși în ultima perioadă. M-am uitat la cărțile tale, am luat o carte de-a ta de pe un raft la întâmplare – acum erau camera *mea* de lucru, biroul *meu*, cărțile *mele*.

Cartea pe care am luat-o azi de pe raft s-a nimerit să fie de fapt una care chiar fusese a mea la început. Era un roman de Dickens, *Oliver Twist*, ediția veche Penguin, pe care o avusesem

1. Fragment din *The Unquiet Grave* [*Mormântul tulburat*], cântec popular englezesc care datează din anii 1400, cules în 1868 de Francis James Child, devenind cunoscut ca *Balada Child nr. 78*. De-a lungul romanului, mai apar fragmente din acest cântec sau referiri la el.

la facultate, cu un cotor portocaliu care aproape că se decolorase de tot și cu o ilustrație hazlie pe copertă, cu niște bețivi și niște copii într-o cârciumă, cu pagini care începuseră să se desprindă de cotor. Probabil că va mai rezista încă unei lecturi. Nu mai citisem Oliver Twist de, o, Doamne, de când? Cu mult timp înainte de a ne cunoaște, îl avusesem de citit la facultate, așa că de vreo treizeci de ani.

Gândul acesta mă făcu să tresar. S-ar putea spune fără îndoială că un an și o zi înseamnă puțin timp, dar treizeci de ani? Cum ar putea treizeci de ani să zboare cât ai clipi din ochi, așa cum mi se părea mie că se întâmplase? Era o diferență cât cea dintre filmările alb-negru din timpul celui de-al Doilea Război Mondial și David Bowie la Top of the Pops cântând Life on Mars; cât o femeie matură, cu patru copii, dintre care unul destul de mare, dacă femeia ar fi avut copii de foarte tânără, încât să-și dea examenul de maturitate. Cu siguranță acum nu se mai numea examen de maturitate.

Poate era o idee bună să încerc să citesc Oliver Twist, toată cartea, din scoarță în scoarță. Nu mai citisem nimic, nu mai fusesem în stare să citesc, de mai bine de un an și o zi. Am deschis cartea la Capitolul 1, pagina 45, *În care se arată locul în care s-a născut Oliver Twist și împrejurările care au întovărașit venirea sa pe lume*¹, (asta înseamnă destul de multe pagini chiar dinainte de a se naște, patruzeci și patru. Dar de fapt nu-mi doream să citesc introducerea cuiva, depășisem vârsta la care citeam introduceri, slavă Domnului; există și părți bune ale înaintării în vârstă) și m-am așezat pe fotoliul de lângă fereastră.

1. Charles Dickens, *Aventurile lui Oliver Twist*, traducere de Teodora și Profira Sadoveanu, Editura Herra, București, 2007, p. 5.

Era curent lângă fereastra aceasta deoarece într-un an când am vopsit-o și apoi am lăsat-o un pic deschisă ca să se usuce, n-am mai reușit să o închidem de tot fără să zgâriem vopseaua, și tu nu ai vrut să o stricăm deoarece o vopsiseși cu atâta migală, așa că n-am mai închis-o. Știam că, oricât de puțin aș sta acolo, m-aș alege cu ceafa și umărul înțepenite zdravăn, deși acum era vară. Vară: mă întrebasesem de câteva ori pe parcursul acestui an și o zi dacă anotimpurile se vor mai înnoi, vor însemna un nou început, nu se vor mai perinda doar unele după altele, ca niște călușei de lemn cu vopseaua scorjită de pe un carusel vechi.

Mi-am îndreptat privirea către fereastra de pe peretele opus al camerei, unde oricum mi se păruse întotdeauna că ar sta mai bine fotoliul acela. Lumina ar fi mai bună acolo și era și mai aproape de birou, ceea ce însemna că aș putea să reglez veioza și să citesc în continuare când se însera.

Dar era fotoliul tău fotoliul acesta, chiar dacă l-am cumpărat cu cartea mea de credit (și încă nu era achitat; ce lucru nedrept că un fotoliu pe care l-am văzut pe Internet și l-am cumpărat cu o carte de credit și care ne-a fost livrat cu o furgonetă avea să reziste, a reușit, chiar a rezistat mai mult decât noi). Și ne-am contrazis de mai multe ori în legătură cu locul unde ar sta mai bine și tu ai câștigat de fiecare dată.

Cred că mă afecta gândul la acea zi în plus peste un an, o singură nouă zi adăugată la noianul de zile deja scurse, de luni scurse. Am lăsat cartea pe fotoliu și am început să-l târăsc spre peretele opus.

Era greu, mult mai greu decât părea, așa că m-am oprit la jumătatea drumului și m-am dus în spatele lui să-l împing. Era greu de împins și din cauză că se prinsese sub el un covor și îl târam și pe el prin cameră și aveam impresia că s-ar putea

să zgârii destul de rău parchetul cu unul dintre picioare, da, chiar așa era, uite, se vedea o dâră pe unde îl împinsesem. Dar era podeaua mea, puteam să fac ce voiam cu ea, așa că am împins în continuare, deși covorul era încă mototolit sub el și toate celelalte covoare din cameră erau și ele răvășite.

Mi-am tras sufletul și am luat din nou cartea aceea, a mea, nu a ta, și m-am așezat pe fotoliu în noul său loc; s-a deschis la o ilustrație cu un băiat căzut la pământ și încă unul în picioare, care părea că tocmai i-ar fi tras un pumn, o femeie îngrozită în fața unei uși deschise și încă una care îl ținea pe băiețel, să nu-l mai lovească pe celălalt. Sub imagine scria *Oliver își ia inima în dinți*. Da, era mult mai multă lumină aici. Covoarele, toate strâmbe acum, păreau niște ființe, o grămadă de câini care dormeau împrăștiți pe podea. Chiar îmi plăcea asta. Îmi plăcea gândul că toată camera era plină de câini abia sosiți, pe neașteptate, care dormeau.

Printre feluritele edificii publice ale unui oraș, pe care din mai multe motive consider mai nimerit să nu-l dau în vileag și căruia nici nu vreau să-i pun un nume închipuit, este o clădire care se află de mult, mai în toate orașele și orașelele și anume: Casa de Muncă. În clădirea aceasta, într-o zi și la o dată pe care nu merită să le mai repet deoarece am hotărât că nu pot fi de niciun folos cititorului în punctul în care am ajuns cu povestirea, s-a născut vremelnică făptură al cărei nume e așezat în fruntea acestui capitol. Multă vreme după ce chirurgul parohiei l-a trecut pragul acestei lumi de durere și necazuri, a fost mare îndoială dacă pruncul va ajunge să poarte vreun nume; în care caz mai mult ca sigur că memoriile de față n-ar fi apărut niciodată ori, chiar dacă ar fi apărut, ar fi cuprins un număr așa de restrâns de pagini, încât ar fi avut neprețuitul

merit să fie cel mai scurt și mai credincios soi de biografie ce-a existat în literatură de când e lumea.¹

Mai întâi: de ce nu a vrut Dickens să dea un nume orașului în care se desfășoară acțiunea? Apoi: cuvintele casă de muncă îmi aminteau că tatăl meu îmi povestise odată că la un moment dat, mama lui (bunica mea) a muncit la o spălătorie într-o casă de muncă. Așa de apropiat îmi era un asemenea loc acum, cu atâția ani mai târziu. Apoi: cum se poate ca o zi de naștere să nu aibă nicio însemnătate? Apoi: o aluzie la faptul că viitorul va demonstra acest lucru. Apoi această expresie: vremelnica făptură: două cuvinte care înseamnă un copil, o persoană; mai mult decât atât – vremelnica făptură putea însemna întreaga carte, de parcă țineam în mână o făptură vremelnică. Apoi: această lume de durere. Când am citit aceste cuvinte, am simțit din nou povara propriei mele dureri, lumea pe care o purtam pe umeri; și în același timp faptul că undeva, cândva, altcineva mai văzuse lumea ca pe o lume de durere m-a făcut să mi se pară un pic mai ușoară povara de pe umerii mei.

S-a auzit un ciocănit? Era cineva la ușă? Nu, orice ar fi fost, s-a oprit. Probabil că s-a auzit de la vecinii de alături: probabil că mă auziseră mutând fotoliul și se hotărâseră să-mi facă concurență și să mute și ei ceva prin casă.

Am revenit la carte. A fost mare îndoială dacă pruncul va ajunge să poarte vreun nume: asta suna interesant. Primirea unui nume era o dovadă a supraviețuirii? Dacă un lucru nu ar fi avut nume ar fi trăit mai puțin? De exemplu, ar fi fost sortit să dureze doar câteva pagini? Și avea vreo legătură primirea unui nume cu supraviețuirea și aveau atât primirea unui nume, cât și supraviețuirea cumva vreo legătură cu timpul?

1. *Ibidem*, p. 5.

Iată, m-am gândit. Mi-e bine. Am mutat un fotoliu foarte greu. Am schimbat ceva. Și am citit șaisprezece rânduri dintr-un roman și m-am gândit la câteva lucruri în legătură cu ele și nimic din toate acestea cu tine, sau în legătură cu tine; am citit chiar expresia „făptură vremelnică” și m-am gândit la altceva decât la tine. Timpul vindecă toate rănilile. Sau, cum spuneai tu, timpul vindecă rana din călcâiul lui Ahile. Apoi spuneai povestea cu mama lui Ahile care l-a scufundat în râul protector, ținându-l de călcâi; de aceea călcâiul nu a fost atins de apă, nu a fost protejat. Ceea ce, spuneai tu, când era vorba despre o poveste, însemna suspans. Și de atunci înainte toate săgețile timpului au fost ținute către acel călcâi.

Doar că nu mă mai gândesc tot timpul la ceea ce spuneai. De fapt, tocmai am reușit să stau zece minute fără să mă gândesc deloc la tine, mi-am spus și apoi m-am întors la carte. Apoi m-am uitat pe deasupra cărții deschise, deoarece mi se părea că se aude cineva urcând treptele.

Chiar era cineva. Tu erai.

Stăteai în pragul ușii. Ai tușit. Tusea te reprezenta în asemenea măsură încât nu se putea să nu fii tu.

Erai plină de praf și de ceva ce părea a fi moloz. Aveai hainele murdare, ponosite, zdrențuite. Erai îmbrăcată cu vesta aceea neagră cu cusătură albă, care nu mai era la modă din 1995, cea pe care am dat-o la Oxfam. Aveai pielea murdară. Aveai părul plin de praf și nisip. Păreai plină de vânătași. Te-ai scuturat un pic acolo, la capătul scării și de pe tine s-au desprins fire de nisip și de moloz, m-am uitat la câteva căzând pe treptele din spatele tău.

Am întârziat, ai spus.

Ai... am spus eu.

Întârziat, ai spus din nou și ți-ai scuturat praful de pe brațe și umeri. Am întârziat mai mult decât... Am întârziat mai mult decât... Decât...

Ai întârziat mai mult decât un iepure din Alice, am spus, deoarece asta spuneai tu mereu când întârzi ai.

Decât ce, din ce? ai zis tu.

Un iepure, am zis eu. Din Alice.

Poftim? Ce ai spus? ai zis tu.

Ai dus mâna la cap ca și cum ți-ai fi căutat ochelarii, dar nu aveai ochelari.

Din Alice în Țara Minunilor, am zis eu. Iepurele Alb. Poartă un ceas de buzunar. Îți amintești? Verifică mereu cât e ceasul.

Poftim? Cât ai zis că este ceasul? ai zis.

Mi-am scos telefonul din buzunar.

Opt fără un sfert, am spus.

Apoi mi-am dat seama că nu te auzisem bine și că tu spuseseși de fapt: ce ai zis că este, ceasul?

Erai tu, mai puțin în zona ochilor. Acolo unde fuseseră ei, de un albastru cum nu mai găseai la nimeni altcineva, erau acum niște goluri negre. Părea că ochii tăi deveniseră în întregime pupile. Ai pășit în cameră ca și cum erai oarbă. Lăsând în urmă o dâră de praf care semăna foarte mult cu cel pe care l-am avut în mână atunci când am stat toți de jur împrejur și am risipit conținutul urnei cu cenușa ta pe drumul roman din pădure, de pe aleea mărginită de fagi, ai intrat și te-ai oprit în fața propriului tău birou vechi, cu toate hârtiile făcute teanc cam la fel cum le lăsaseși.

Apoi ai scos un gemăt, te-ai retras și te-ai îndreptat către sufragerie, ai lăsat toate ușile deschise în urma ta. Te-ai așezat în fața televizorului închis.

Te-ai întors din morți ca să te uiți la televizor? am zis eu.

Tu nu ai zis nimic. L-am deschis. Stăteai într-o rână și te uitai la imaginile repetate de pe BBC 24, cu câțiva tineri cu glugi care alergau cu pași mari și cu spatele încovoiat în fața unui magazin Debenhams. Crainicii vorbeau despre revolte, iar oamenii sunau la telefon, părând indignați de filmările care se repetau și se tot repetau. Apoi am observat că și vocile oamenilor care sunau se repetau, la rândul lor.

Am stat cu tine, uitându-mă cum te uiți la ele preț de jumătate de oră. Apoi m-am gândit că poate ar trebui să-ți ofer o ceașcă de ceai. Dar nu spunea credința populară că nu e bine să le dai de mâncare morților sau să primești mâncare de la ei? Bine, dar acum aveam de-a face cu tine. Și în același timp, evident, nu aveam de-a face cu tine. Aveam de-a face cu propria mea imaginație. Puteam să ofer niște ceai unei plăsmuiți a imaginației mele, dacă voiam.

M-am dus în bucătărie și am făcut un ceai – cu lapte și un cub de zahăr – în cana care îți plăcea cel mai mult. Am adus-o și ți-am dat-o. M-am dus la televizor să găsesc telecomanda și când m-am uitat la tine răsturnaseși cana și turnai ceaiul fierbinte pe podea. Apoi ai băgat cana goală în buzunar.

La televizor era un reportaj despre Războiul din Golf din 1991, despre epidemia de cancer din rândul copiilor din tot Irak-ul, care încă mai era răspândit și în ziua de azi, după douăzeci de ani, deoarece armata Statelor Unite folosisse proiectile și cartușe învelite în uraniu sărăcit, care au împrăștiat pe întreg teritoriul țării un praf care *va continua să fie radioactiv*, conform comentariului, *timp de patru mii cinci sute de milioane de ani de acum înainte*. Era genul de problemă care te-ar fi incitat, care te-ar fi făcut să te agiți, să nu-ți mai găsești locul.

Acum sunt sigură că nu ești adevărată, am spus.

Ți-ai îndreptat ochii negri spre mine.

Poftim? Ai zis adevărată? ai spus tu.

Am închis televizorul.

Bine, am spus. Dacă tot te am lângă mine, vom profita de acest moment prezent și vom fi recunoscătoare pentru el. Deoarece îmi doresc și mi-am dorit de o mie de ori de când te-ai dus să fi știut că este prezentul și că trăim în el.

Te-ai întins și ai luat ascuțitoarea de pe masa de lângă canapea.

Așadar, sunt două lucruri pe care voiam să ți le spun, am zis eu.

Tu ai întors ascuțitoarea pe partea cealaltă și apoi ai băgat-o în buzunarul vestei. Am auzit-o lovindu-se de cană cu un clinchet.

De fapt, mult mai mult de două, dar acestea sunt cele două pe care îmi doream cel mai tare să ți le spun. De fapt, primul e un lucru pe care voiam să ți-l arăt.

M-am dus în camera de lucru, la raftul de cărți, la litera J și am luat volumul 1 din Potirul de aur, de Henry James, ediția ta veche din 1909. Primăvara trecută când mă hotărâsem să încerc să citesc din nou alesesem cartea aceasta, într-o anumită măsură și pentru că îți era dragă ție. Îți era drag mai ales acest exemplar, pe care îl găsiseseși în magazinul unei organizații de caritate și cumpăraseși ambele volume cu patru lire sterline. Stătusem cu el în grădină în prima mea primăvară fără tine din ultimul sfert de secol și încercasem să-l citesc. Dar cititul era unul dintre lucrurile pe care nu le puteam face. În ziua în legătură cu care hotărâsem să fie ultima în care să mai încerc, îl deschisesem la întâmplare și îmi și amintisem de asta: de tine intrând în fugă din grădină în bucătărie cu vreo două veri în urmă cu cartea în mână zicând, uite! uită-te

la asta! Probabil că are o sută de ani, un păduche de plantă de o sută de ani, s-ar putea să fi trecut literalmente o sută de ani de când a deschis cineva cartea asta ultima oară, uită-te la aripile lui! Poți vedea chiar și nervurile, poți încă vedea că este verde, gândește-te, acum o sută de ani păduchele acesta poate că se așeza pe trandafiri de acum o sută de ani, ce zici de asta, nu e absolut minunat?

Pagina 338, am spus eu acum.

Am deschis-o, ți-am adus-o și ți-am așezat-o pe genunchi. Ți-am arătat cuvântul „din“, undeva sus pe pagină, deasupra căruia se afla păduchele de plantă cu aripile desfăcute, încă de un verde pal după atâția ani.

Vezi? am spus.

Ai luat cartea în mână, te-ai uitat la ea, te-ai uitat la mine, nedumerită.

În fine, am spus luând cartea și închizând-o și lăsând-o pe brațul fotoliului, al doilea dintre cele două lucruri pe care ținam cel mai mult să ți le spun.

Poftim? Care ai zis că e al doilea? ai spus.

Mi-am ridicat puloverul și ți-am arătat, deasupra șoldului stâng, tatuajul meu. Iată povestea tatuajului meu. La începutul relației noastre, îți spun că vreau să-mi fac un tatuaj. Tu îmi spui că nu suporti tatuajele, că ți se par niște chestii ieftine și că nu vrei să-mi fac așa ceva. Îmi spui că după părerea ta precedentul lor istoric, după un secol precum cel de-al douăzecilea, arată că acum tatuajele sunt pentru totdeauna o formă de brutalitate indelebilă și mă întrebi dacă știu ce înseamnă indelebil și cât de greu sunt de șters. Îți spun că am să-mi fac unul, indiferent dacă-ți convine sau nu, și că vreau un tatuaj cu tigrlul lui William Blake pe umăr și tu spui, ce, întreaga poezie? Va trebui să verifici dacă cel care ți-l face știe